

ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ ԴՊՐՈՑԻ
ԾՐԱԳՐԵՐ

ՅԵՐԱԺՇՏՈՒԹՅՈՒՆ

V—VI ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ

ԼՈՒՍՇՐԱՏ

ՅԵՐԵՎԱՆ

1988

ՅԵՐԱԺՇՏՈՒԹՅՈՒՆ¹⁾

ՆԱԽԱՐԱՆ

1938/39 ուսումնական տարվա յերաժշտության ծրագիրը վոչ լրիվ միջնակարգ դպրոցների համար վերահրատարակվում է աննշան փոփոխություններով:

Ծրագրի մեջ կատարված են հետևյալ փոփոխությունները. յերգեցողության նյութերը մասամբ փոփոխվել են և յուրաքանչյուր դասարանին, հաշվի առնելով յերգեցողության ունակությունների զարգացման աստիճանը, համեմատական դժվարությունների կարգով տրվել են գլխավորապես յերկձայն յերգեր:

V և VI դասարանների ծրագրի մեջ մտնում են ժամանակակից մասսայական յերգերը — «Ջան Ստալին» (Աշուղ Գրիգոր), (Դու ճայեվսկի — «Յերգ հայրենիքի մասին, Բլանսեր — «Յերգ Ստալինի մասին»), վորոնք պետք է մասսայորեն կատարվեն դպրոցական տոնակատարությունների ժամանակ:

Պարզորոշված են յերաժշտական գրագիտության վերաբերյալ ունակությունները:

1) 1937 թվի յերաժշտության ծրագիրը կազմել է РСФСР-ի ЦДХВД-ին կից հանձնաժողովը, վորի կազմի մեջ մտնում են՝ Կ. Վ. Դուրովսկայա (ЦДХВД-ի մուգ-սեկտոր), Դրոզդենսկայա Ն. Լ. (Մոսկվայի Հոկտեմբերյան ռայոնի յերաժիշտ-մանկավարժ), Ն. Պ. Տուգարինով (Լ. ժ. Կ.), խմբական աշխատանքների կոնսուլտանտ Գ. Ա. Դմիտրևսկի (МГК), Մ. Ֆ. Կրյուգեր (Լենինգրադի պիոներ պալատ):

1938 թվի ծրագրերի վերանայման աշխատանքներին մասնակցեցին՝ Բ. Մ. Պիտարևսկայա, Ն. Մ. Շերեմետևա (Լենինգրադ), Մոսկվայի պետկոնսերվատորային կից յերաժշտական դաստիարակության կաֆեդրան՝ հանձին՝ Ս. Մ. Լյուբսկիի, Վ. Կ. Խրիպչևսկիի, Վ. Ա. Դիշկևսկայայի և Ն. Պ. Տուգարինովի՝ Պատասխանատու խմբագիր՝ Վ. Ն. Շաքկայա:

Յերաժշտության ունկնդրության վերաբերյալ նյութերը լրացվել են այն նպատակով, վորպեսզի դասատունը տրուելով իրենց անելու հնարավորությունն ունենա: Տարվա ընթացքում անհրաժեշտ է մշակել առնվազն 12 և վոչ ավելի 16 յերաժշտական յերկ, վորոնց միջոցով պետք է բազմակողմանի լուսաբանվեն առանձին կոմպոզիտորների թե՛ ձայնային և թե՛ գործիքային ստեղծագործությունները: Առավել զգալի ստեղծագործությունները հնարավոր է ցուցադրել պատեֆոնային պլաստիկաների միջոցով:

Սույն ծրագիրը կիրառելիս պետք է նկատի առնել, վոր աշխատանքի հիմնական տեսակները հանդիսանում են խմբական յերգեցողությունն ու յերաժշտական գրադիտությունը: Աշխատանքի տեսակների փոխարաբերությունը մի փոքր փոփոխվել է. դասարանական խմբական յերգեցողությանն ավելի մեծ ժամանակ է հատկացված. հինգերորդ դասարանում խմբական յերգեցողությանը հատկացված է բոլոր ժամերի 60⁰/₀-ը, յերաժշտական գրադիտությանը՝ 20⁰/₀ և յերաժշտության ունկնդրությանը՝ 20⁰/₀: Վեցերորդ դասարանում խմբական յերգեցողությանը հատկացված է 60⁰/₀, յերաժշտական գրադիտությանը՝ 15⁰/₀, իսկ յերաժշտական ունկնդրությանը՝ 25⁰/₀:

Այն դպրոցները, վորոնք չունեն յերաժշտական գործիք (դաշնամուր), գլխավորապես անցնում են խմբական յերգեցողություն և յերաժշտական գրադիտություն: «Յերաժշտական գրականության» մասը ոգտագործվում է նվագ չափով: Նման դեպքում ծրագրից պետք է ընտրել այնպիսի նյութեր, վորոնց կատարումը, առանց դաշնամուրի նվագակցության, չի տուժի և ազավաղվի (ժողովրդական ստեղծագործություններ, «ն կապելյա» խմբական յերգեր, մասսայական յերգեր և այլն): Յերեխաներին ծանոթացնելու նպատակով, կոմպոզիտորների բոլոր ինստրումենտալ և նվագակցություն պահանջող վոկալ ստեղծագործությունները

ներին վերաբերյալ աշխատանքները փոխադրվում են և կատարվում արտադրոցական ժամերին: Նման դպրոցներում, դպրոցական վարչությունը պետք է ապահովի յերեխաների կազմակերպված ռադիոունկնդրությունը, և վորտեղ հնարավոր է, նաև յերեխաների համերգային սպասարկումը: Այնտեղ, ուր հնարավոր է, յերեխաներին պետք է տանել ոպերա, համերգային դահլիճ, վորոնք կոգնեն լրացնելու յերեխաների յերաժշտական գիտելիքներն ու զարգացնելու նրանց ունակությունները յերաժշտության բնագավառում: Ուր այդպիսի հնարավորություններ չկան, առանձնապես անհրաժեշտ է ուսուցչի աշխատանքները ապահովել պատեֆոնով, իր անհրաժեշտ պլաստիկաներով: Ընդհանրապես պատեֆոնը անհրաժեշտ է նաև այն դպրոցներին, վորոնց յերաժշտական աշխատանքներն ապահովված են դաշնամուրով: Պատեֆոնը հնարավորություն է տալիս յերեխաներին ծանոթանալու ոպերային և սիմֆոնիկ գրականության հետ որկեստրային կատարումով ինչպես և տարբեր յերաժշտական գործիքների բազմերանգ բնույթի և առանձնահատկությունների հետ:

Դաշնամուրը պետք է լինի լարված և սարքավորված: Դասարանը պետք է ունենա՝ գրատախտակ հինգգծյան սխառնով, գրականությունը և յերաժշտական այլ պիտույքները պահպանելու համար պահարան, կոմպոզիտորների նկարներ, յերաժշտական և նոտային գրադիտության վերաբերյալ ինքնագործ աղյուսակներ:

ԴԱՍԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒՅԲՆԵՐԻ ՅՈՒՅԱԿ
ԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ

Յուրաքանչյուր աշակերտին անհրաժեշտ է մեկ տետր գրությունների և մեկական նոտային տետր՝ թելադրությունների և նոտային գրադիտության համար: Պետք է ունենալ ծրագրով անցնելիք յերգերի նոտային թերթիկներ (յերկու-

11-286969x

աշակերտին մեկ թերթ), նոտային գրադարանի մի կոմպլեկտ, յերաժշտության վերաբերյալ գրքեր—Կարինյեցվի կազմած Բեթհովենը, Մոցարտը, Գոսեկը և Պազանին, Տ. Պոտապովի—Բորոգինը և պիոններական լերգերի ժողովածուներ:

ՋԵՌՆԱՐԿՆԵՐԻ ՅՈՒՅԱԿ ԴԱՍՏՏՈՒԻ
ՀԱՄԱՐ

«Յերգերի ժողովածու միջնակարգ դպրոցի համար», հրատար. Մուզգիդի, 1938 թ.:

«Յերաժշտական ժողովածու միջնակարգ դպրոցի համար», հրատ. «Տրիտոն»-ի, Լենինգրադ:

«Խրեստոմատիա յերաժշտության ունկնդրություն համար պոլիտեխնիկ դպրոցում», միջնակարգ դպրոցի համար կազմեցին՝ Գրոդզենսկայա, Ռուսներ, Շաղկայա, պրակ I և II, հրատարակություն Մուզգիդի, 1933 թ.:

«Յերգերի ժողովածու միջնակարգ դպրոցի համար», հրատ. Մուզգիդի, 1937 թ.:

«Խորային յերգեր դպրոցական խմբակների համար» հրատ. Մուզգիդի, 1937 թ.:

Մ. Ի. Գլինկայի հիշատակարանը և նամակազրույթունները ծնողների ու բարեկամների հետ:

Կալսա՝ բացատրագիր «Ռուսլան և Լյուդմիլա» ոպերայի մասին.

Ռիմսկի-Կորսակով—«Իմ յերաժշտական կյանքի որագիրը»:

Ն. Ա. Ֆուկկերման—Ռիմսկի-Կորսակով, հրատ. Մուզգիդի, 1933 թ.:

Վ. Ա. Վայնկով—Ռիմսկի-Կորսակով, հրատ. «Տրիտոն»-ի, 1933 թ.:

Ա. Պ. Բորոգինի նամակները, հրատ. Մուզգիդի:

Մ. Պ. Մուսորգսկի—Հոգվածներ և նյութեր, Յու. Կելդիշի և Վաս. Յակովլևի խմբագրությամբ, հրատ.

Մուզգիդի, 1932 թ.:

Խուրով—Բորոգին:

Մուսորգսկի—Նամակներ և դոկումենտներ, խմբագրեց Ա. Ն. Ռիմսկի-Կորսակով. հրատ. Մուզգիդի, 1932 թ.:

Ա. Տեր-Վեփուդյան—Յերաժշտության ելեմենտար թեորիա (կա նաև ուսուցիչ լեզվով):

Կարա-Մուրզա—Հայ ժողովրդական յերգեր:

Կոմիսսա—Մեներգներ Ա., Խմբերգներ Բ. և Մեներգներ Գ.:

Ռուբեն Թերլեմեզյան—Կոմիտաս (ժողովածու):

Նիկողայոս Տիգրանյան—Հայկական պարեր:

Ս. Բարխուդարյան—Արեվելյան պարեր:

Ազատ Մանուկյան և Ռոմ. Մելիքյան «Յերաժշտական այբբենարան» Ա. և Բ տեսարակներով:

Միք. Միրզոյան—«Դասագիրք նոտային գրագիտության»։ Հայերեն գրականությունը կարելի չե՞ ձեռք բերել—Յերևան, Հայպետհրատ կամ Ереван Армгиз:

Պատրաստ ե և շուտով լույս կտեսնի «Դպրոցական յերգերի ժողովածու»-ն, ուր ամփոփված են տարրական և միջնակարգ դպրոցների ծրագրով նախատեսված յերգերը:

ՀԻՆՔԵՐՈՐԴ ԴԱՍՏԱՐԱՆ

Խմբական յերգեցողություն

Ունակություններ և գիտելիքներ յերգեցողության
վերաբերյալ

1. Վոկալ աշխատանք

ա) Աւստրալիական լեզուները վերաբերյալ:

Շնչառությունը լեզուով կատարելիս («Հոփ անուշ»
Դ. Ղազարյանի), նոն լեզուով կատարելիս («Ջան մարալ»
«Անձրեկ» — Կոմիտասի և ուրիշներ):

Հնչյունը ուժեղացնելու և թուլացնելու դեպքում
շնչառության կանոնավոր ծախսելը («Վարչապանկա»):
Շնչառության հերթափոխումը փրագների արանքում և
արագ տեմպի ժամանակ («Առաջնորդին» Ազատ Մանուկյան):

Ձայնի միաժամանակ հատումը յերկարատև տեմպ-
ություններ և փերմատո կատարելիս («Ձարկ թմբուկ»
Մարտին Մազմանյանի):

բ) Աւստրալիական ձայնի դրվածքի վերաբերյալ

Աշխատանք յերգեցողության կանոնավոր դրվածքի
վերաբերյալ: Բնական, ազատ, առանց ճիշի և լարվածքի
հնչյուն: Յերգի ընթացքում յերկարաձիգ հնչյունի մշակումը:
Մանկահասակների ձայնի հնչողության հավասարեցումը հե-
տևյալ սահմաններում. առաջին ձայների համար առաջին
ոկտավի «գո» հնչյունից մինչև յերկրորդ ոկտավի «ֆա—
դիեզ» հնչյունը. յերկրորդ ձայների համար — փոքր ոկտավի
«լյա» հնչյունից մինչև յերկրորդ ոկտավի «գո» հնչյունը
(յերգի և լրացուցիչ վարժությունների ժամանակ):

Տարբեր տեմպերով յերգել լեզուով, ստակատո, նոն
լեզուով, պիանո, մեցցո ֆորտե և ֆորտե (որինակները
տես «աշխատանք շնչառության վերաբերյալ» բաժ-
նում):

Ձայնային ապարատի ճկունության վարժեցումը —
մշակել թեթև և զցուրաշարժ հնչյուն («Գնա-գնա» — Կոմի-
տասի):

գ) Աւստրալիական լեզուի լեզուները
վերաբերյալ

Աշխատանք հոգավորման, պարզ արտասանության
վերաբերյալ («Վարչապանկա», «Լսիր», «Ջան մարալ» և
այլն): Յերգեցողության ժամանակ բաղաձայնների կապակ-
ցելը հետագա վանկին («Լսիր» և այլն):

Ձանազան տեմպով յերգեցողության ժամանակ բա-
ռերի հստակ արտասանությունը. նույնը պիանո, մեցցո-
ֆորտե և ֆորտե կատարելիս:

2. ԱՇԽԱՏԱՆԻ ԽՄԲԱԿԱՆ ՅԵՐԳԻ
ՀՆՁՈՒՆՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

ա) Ինսոնացիա յեվ ձայնի կազմը

Ինտերվալների մաքուր հնչողությունը ինչպես
միաձայն յերգի հաջորդական մեկուդիկ միացումների, այն-
պես ել յերկձայն յերգի միաժամանակ հնչող հարմոնիկ
միացումների ժամանակ («Բաղհան», «Առաջնորդին» և
այլն):

բ. Անսամբլ

Ունիսոն (միաձայն) յերգեցողության ժամանակ
ձայների հավասարեցումն ըստ ուժի: Յերգի ուրիշի նկար-
ների ճշտորոշ կատարումը:

Անսամբլի մշակում յերկձայն յերգեցողության ժամա-

նակ: Յերկձայն կանոնների կատարումը, պահպանելով պատանիների մեջ հնչյունի ուժի հավասարաչափությունը:

դ. Խմբական ունակություններ

Տարվա ընթացքում անցած բոլոր յերգերի կատարումը նոտաներով և առանց նվագակցություն:

Նյութեր յերգեցողություն համար.

1. Ինտերնացիոնալ
2. «Յերգ Անաստաս Միկոյանին» Կարո Զաքարյանի
3. «Հոկտեմբերին» Վարդգես Տալյանի
4. «Հնչենք զիլ փողեր» Ազատ Մանուկյանի
5. «Նոյեմբերին» , ,
6. «Յերգ Ղուկաս Ղուկասյանի» Մուշեղ Աղայանի
7. «Կարմիր մարշալ» Ազատ Շիշյանի
8. «Չան Ծաղկաձոր» յերկձայն—Ազատ Մանուկյանի
9. «Չարի, թմբուկ» Մարտին Մազմանյանի
10. «Չան կարմիր մայիս» Միք. Միրզոյանի

Դեղեկատեր — «Ինտերնացիոնալ», «Լսիր», «Վարչապետանկր», Իորդանսկու մշակած—«Դուբինուշկա», Պոնոմաբլովի մշակած—«Թաթարական կոմսոմոլական», Լոբաչևիչի մշակած—«Չան մարալ (հայկական), «Մուլիկո» (վրացական), «Չապիստալի կազաչենկի» (ուկրաինական), «Լենինսկայա» (կալմիկական), «Յերգ Ստալինի մասին» Ռեվուցկի, «Մայիսյան դրոշները», Դունայեվսկի—«Յերգ հայրենիքի մասին», Կոչետով—«Թշնամին չի անցնի», Շպեներ—Կանոն «Ուղեկիցները»:

Լրացուցիչ նյութեր

1. «Իմ մատրոս աղա» Գուրգ. Միրզոյանի
2. «Խնդություն յերգ» Միք. Միրզոյանի
3. «21 եռ» Ան. Տեր-Ղեվոնդյանի
4. «Յերկիր շան» (ադրբեջանական) Մ. Ավետիսյանի
5. «Լայլո» (քրդական) Ս. Գասպարյանի
6. «Մուլիկո» (վրացական) Ժողովրդական
7. «Չաղցի գոնով յես անցա»—հայկական ժողովրդական

Յերաժեսական գրագիտություն¹⁾

Ունակություններ և գիտելիքներ

Դոմաժոր լադում, սեկստալի սահմանում պարզ յերգերի ընթերցում (յերգելը) նոտաներով:

Ամրացնել մաժոր և մինոր լադերի մասին հասկացողությունը: Կարողանալ գտնել զամմանների կայուն հնչյունները (տոնիկական յեռահնչյուն): Կարողանալ ինքնուրույն յերգել յեռահնչյունը յեղնելով դոմաժոր ձայնաշարի ամեն մի հնչյունից: Յեռահնչյունը լսելիս կարողանալ վորոշել նրա տոնիկան, տերցիան և կվինտան: Ալտերացիայի նշաններ—պատահական և բանալիին կից—դիեզ, բեմոլ, բեկար. նրանց նշանակությունը և գրություն ձևը:

Մաժոր լադի ինտերվալները ոկտավայի սահմանում (բացի սեպտիմայից): Լսողությամբ վորոշել և յերգել ինտերվալները հետևողական հնչունությամբ: Կարողանալ ոգտագործել պարտիտուրա—թերթիկը. այնտեղ գտնել յուրաքանչյուր ձայնի պարտիան և հետեվել իր պարտիայի մեղոդիայի շարժումներին:

Ամրացնել մեյորի և ուրթմի մասին գիտելիքը:

Գիտենալ հետևյալ տերմինները և նրանց նշանակությունը նոտագրություն մեջ—ֆորտե, պիանո, ալլեգրո, անտանտե, մոդերատո, լեդատո, ստակկատո, ֆերմատո:

Դոմաժոր տոնալություն մեջ, կվինտալի սահմանում կարողանալ գրել վոչ բարդ մեղոդիկ թելադրություն:

Յերաժշտական գրականություն

1. Աշակերտությունը ծանոթացնել նախահոկտեմբերյան և հետահոկտեմբերյան շրջանների ժողովրդական յերաժըշ-

¹⁾ Տվյալ բաժինը նկատի ունի տարրական դպրոցի յերեխաների պատրաստականությունը: Յեթե այդպիսին բացակայում է, անհրաժեշտ և ոգտագործել տարրական դպրոցի ծրագիրը:

տական ստեղծագործության հետ: Նշել ժողովրդական լեր-
գի տարբեր տեսակները (պատմական, աշխատանքային,
լերգեր կանանց վիճակի մասին, կենցաղային և այլն):
Յերգի որինակներով ցույց տալ հեղափոխական շարժման
սկզբնավորությունն ու զարգացումը: Բացատրել լերգի բո-
վանդակութունը, ցույց տալ, հասկացնել ժողովրդական
լերգի նշանակությունը:

II. Տալ հասկացողություն թե ինչպես և ազդել ժողո-
վրդական ստեղծագործությունը կոմպոզիտորների վրա և
թե ինչպես են առանձին կոմպոզիտորները ժողովրդական
լերգերն ոգտագործել իրենց ստեղծագործություններին մեջ:
Սրան զուգընթաց հասկացողություն տալ ժողովրդական լեր-
գերի մշակումների, ինչպես և ժողովրդական գործիքներից
կազմած նվագախմբերի մասին:

ՆՅՈՒՆԵՐ

Վոկալ գրականություն

1. Կարա-Մուրզա. Տալ համառոտ կենսագրությունը
և նրա յերաժշտական գործունեությունը բնորոշել իբրև
հայ ժողովրդական լերգն առաջին անգամ մշակողի և բազ-
մաձայն լերգեցողություն տարածողի նախախորհրդային
շրջանում:

ա. «Լեպո լե լե»

բ. «Հոյ նազան»

գ. «Գացեք տեսեք ով ե կերել գեծ»

դ. «Վարդ կոշիկս» և ուրիշները:

2. Կոմիսսա. Տալ կենսագրությունը և բնորոշել նրան
վորպես հայ ժողովրդական լերգերը հավաքողի և գեղարվես-
տորեն մշակողի նախախորհրդային շրջանում:

ա. «Անձրեն չեկավ»

բ. «Քաղհան»

գ. «Գնա-գնա»

դ. «Կաքավիկ» և ուրիշները:

Գործիքային գրականություն

Դաշնամուրային

1. Նիկողայոս Տիգրանյան. Տալ համառոտ կենսագրու-
թյունը, բնորոշել նրան վորպես արեվելյան-ֆարսական
և ժողովրդական յերաժշտությունը մշակողի (դաշնամուրի
համար) նախախորհրդային և խորհրդային շրջանում:

ա. «Հեյգարի»

բ. «Ֆինջան»

գ. «Ռանդի»

դ. «Արևելյան և ֆարսական պոեմներ»

ե. «Հայկական պարեր»

Անսամբլային յերաժշտություն և ոպերա

2. Ալեքսանդր Սպենդիարյան. Տալ համառոտ կենսա-
գրությունը և բնորոշել նրան վորպես ինստրումենտալ
յերաժշտության ցայտուն ներկայացուցչի և ոպերային
գրողի:

ա. «Ղրիժի եսքիզներ»

բ. «Յերևանի ետյուզներ»

գ. «Տղաների և աղջիկներ պարը» «Ալմաստ» ոպերայից

Պահանջներ ուսման տարվա վերջը

1. Կարողանալ նոտաներով լերգել վոչ բարդ լերգեր:

2. Կարողանալ անհատորեն լերգել հինգ լերգ ա-
ռանց նվագակցության, իսկ խմբով—առնցած բոլոր լեր-
գերը, խիստ հետևելով վոկալ և խորային կատարման պա-
հանջներին:

3. Լսողությամբ վորոշել և լերգել հետևյալ ինտեր-
վալները (առաջին ոկտավի «գո» նոտայից)—սեկունդա
դեպի վեր և վար, տերցիան, կվարտան, կվինտան և սեկ-
ստան հաջորդական հնչունությամբ, կարողանալ զրել այդ
ինտերվալները և գիտենալ նրանց անունները:

4. Լսողությամբ վորոշել մաժոր և մինոր լեռահնչյունները և չերգել աչն:

5. Ունենալ հասկացողություն ալաերացիայի նշանների մասին:

6. Գիտենալ տարվա ընթացքում լսած 10-ից վոչ պակաս ստեղծագործությունների անուններն ու նրանց հեղինակներին:

7. Կարողանալ համառոտ պատմել հին հեղափոխական և ժողովրդական չերգերի ծագման մասին և ցույց տալ որինակներ այդ չերգերից:

8. Լսելով ուսուցչի կատարումը վորևե գործիքի վրա, 1—2 ֆրազից հետո ճանաչել աչդ չերկը:

9. Կարողանալ վորոշել չերկի ընդհանուր բնույթը, նրա արտահայտիչ կատարման միջոցները (լադը, ձևը, տեմպը, ռեգիստրը և այլն) և նրանց փոխադարձ կապը:

10. Գիտենալ թե ինչ է նշանակում ժողովրդական չերգի մշակում և ներդաշնակություն:

11. Գիտենալ Կարա-Մուրզայի, Կոմիտասի, Նիկ. Տիգրանյանի և Ալ. Սպենդիարյանի համառոտ կենսագրությունները:

ՎԵՑԵՐՈՐԴ ԴԱՍԱՐԱՆ

Խմբական չերգեցողություն

Ունակություններ և գիտելիքներ չերգեցողության վերաբերյալ

1. Վսկալ աշխատանք

ա. Աշխատանք շնչառության վերաբերյալ: Շնչառությունը չերգի մեղմ վերջավորության դեպքում («Հովնանուշ» և այլն):

Շնչառության ծախսում գինամիկ տարբեր չերանգավորումների դեպքում («Մանուկն ու ջուրը»):

բ. Աշխատանք ձայնի դրվածքի վերաբերյալ

գ. Աշխատանքի տեսանի վերաբերյալ:

Առողանություն

Ավելի բարդ նյութերի միջոցով խորացնել հինգերորդ դասարանի ունակությունները:

2. Աշխատանք խմբական չերգի հնչունության վերաբերյալ

ա) Ինտոնացիա և ձայնի կազմը:

Մշակել կալուն ինտոնացիա ա) բարդ նվագակցության և բ) կանոնաձև և խմբացիոն ձև ունեցող չերաժըշտություն կատարելու միջոցով:

բ) Անսամբլ

Ընդգծել առաջատար ձայնի պարտիան չերկձայն կատարման դեպքում («Պարտիզանական չերգ»), պահպանել անսամբլի հավասարակշռությունը («Լինում է մի սար», «Հովնանուշ» և այլն):

Նյութեր խմբական չերգեցողության համար

1. «Յերգ հայրենիքի մասին» — Արտ. Ալվազյանի

2. «Կապիտաններն ողային ծովում» — Աշ. Սաթյանի

3. «Պարտիզանական չերգ» — «Մարջան» ոպերայից

կ. Զարարյանի

4. «Ամպի տակին» — «Անուշ» ոպերայից Արմ. Տիգրանյանի

5. «Մանուկն ու ջուրը» — Ռոմ. Մելիքյանի

6. «Լինում է մի սար» — «Զարի վերջը» մանկ. ոպերայից Ազատ Մանուկյանի

7. «Յայլի» — «Սաֆա» ոպերայից Անտ. Մախլյանի

8. «Հովնանուշ» Դ. Ղազարյանի

9. «Թե դուրս գա. մեր դեմ» (չերկձայն) — Միք. Միրզոյանի

10. «Խմբերգ» — «Լուսաբացին» ոպերայից Հարո Ստե-

ժխանյանի

11. «Բիլի-բիլի» — Սպ. Մելիքյանի

12. «Կուռ շարքերով» — Արամ Գոչարյանի

Բլանտեր — «Յերգ Ստալինի մասին», Ռեվուցկի — «Յերգ Ստալինի մասին», Դուռնայեվսկի — «Յերգ հայրենիքի մասին», Ջերժինսկի — «Յերկրի ծայրից մինչ ծայրը» — «Խաղաղ Դոն» ուղերայից, նույնի «Կազակայինը» — «Հերկված խոպանը» ուղերայից: Ռամոս Կոմպանենցի մշակույթով — «Մենք գալիս ենք», Պոկրասս — «Յեթե վաղը պատերազմ լինի»:

ՅԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԳՐԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

Ունակ ություններ և գիտելիքներ

Դո մաժոր լադում նոտաներով պարզ յերգերի ընթերցումը (յերգելը) ոկտավայի սահմանում, պրիմա, սեկունդա, տերցիա, կվարտա, կվինտա, սեկստա, սեպտիմա և ոկտավա ինտերվալներով:

Ինտերվալներ — սեպտիմա և ոկտավա:

Յերգել մինոր ձայնաշարը և նրա յեռահնչյունը:

Հասկացողություն խառն չափի մասին

Դո մաժոր տոնանյության մեջ, սեկստայի սահմանում կարողանալ գրել պարզ մելոդիկ թելագրություն:

ՅԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Վոկալ յերաժշտություն

1. Ռումանոս Մելիքյան. Տալ համառոտ կենսագրությունը, բնորոշել նրան վորպես ինքնուրույն գեղարվեստական յերաժշտության զարգացման առաջին շրջանի ներկայացուցիչ:

ա. «Վարդը»

բ. «Մանուկն ու ջուրը»

2. Ազատ Մանուկյան. Տալ կենսագրությունը և բնորոշել նրան վորպես դպրոցական յերգերի, մանկական ո-

պերաների և ինքնուրույն գեղարվեստական յերգերի հեղինակ՝ նախախորհրդային և խորհրդային շրջանում:

ա. «Կարավիկ»

բ. «Ե՛յ ջան անցան»

գ. «Յեկավ գարուն»

դ. «Առաջնորդին»

ե. «Ջան ծաղկածոր»

զ. «Նույնմբերին»

«Լինում ե մի՞սար» «Ջարի վերջը» մանկ. ուղերայից:

3. Սպ. Մելիքյան — Ազգազրագետ և ժողովրդական յերգերի մշակող՝ նախախորհրդային և խորհրդային շրջանում:

ա. «Բիլի-բիլի»

բ. «Թխկոնդա»

4. Կարո Ջաֆարյան — ինքնուրույն գեղարվեստական յերգերի մշակող և ուղերային գրող՝ խորհրդային շրջանում:

ա. «Հոկտեմբեր»

բ. «Յերգ Անաստաս Միկոյանին»

գ. Պարտիզանական յերգ «Մարջան» ուղերայից

5. Անտոն Մալիկյան — Վորպես մանկական ինքնուրույն յերաժշտության ներկայացուցիչ նախախորհրդային և խորհրդային շրջանում և ուղերային գրող:

ա. «Գարուն ե ահա»

բ. «Լորիկ»

գ. «Աշուղի յերգը» և

դ. «Յալի» «Սաֆա» ուղերայից:

6. Միխայել Միրզոյան — վորպես դպրոցական և մասնաշխատական յերգեր մշակող և մանկական ուղերային գրող՝ նախախորհրդային և խորհրդային շրջանում:

ա. «Ջան, կարմիր մայիս»

բ. «Ստալին պալլե թոռիկները»

գ. «Խնդություն յերգ»

զ. «Սարի աղջիկ»

ե. «Ծիան ու սաղը» — մանկական ուպերա

7. Գ. Ղազարյան — Վորպես դպրոցական և մասսայական լերգեր մշակող ու մանկական ուպերային գրող՝ նախախորհրդային և խորհրդային շրջանում:

ա. «Շողիկ շաղիկներ»

բ. «Ծիծեռնակին»

գ. «Ջան Ստալին»

դ. «Մանուկն ու ձյունը»

«Հաղթված բազե» և «Գայլը» մանկական ուպերաներ:

ԳՈՐԾԻՔԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ԴԱՇՆԱՄՈՒՐԱՅԻՆ

Ս. Բախուշարյան — Վորպես ինքնուրույն գեղարվեստական գործիքային լերաժառություն մշակող:

ա. «Արեւելյան պարեր»

բ. «Ակվարել»:

2. Ա.Ն. Տեր-Ղեւոնդյան — Վորպես ինքնուրույն գեղարվեստական գործիքային լերաժառություն մշակող և մանկական լերգեր գրող:

ա. «Գայլերգ» — սիմֆոնիկ լերաժառություն

բ. «Աշնան վերջին» — մանկական լերգ

գ. «Գարնանը» ,, ,,

3 Ա.Ա.Ն. Տիգրանյան — Վորպես ժողովրդական վոճով «Անուշ» ուպերայի հեղինակ և դպրոցական լերաժառական գործիչ:

ա. «Համբարձում յալլա»

բ. «Ամպի տակին»

գ. «Գարնան լալա ցանեցի»

դ. «Գարնան աղան»

4. Հարս Սեփանյան — Վորպես հայկական ինքնու-

րույն գեղարվեստական լերաժառության և խորհրդային ուպերային գրականության ցայտուն ներկայացուցիչ և մենեջերային գրող:

ա. «Շեկ տղա»

բ. «Լորիկ»

մենեջերներ
«Քաջ Նազար»
«Սասունցի Դավիթ»
«Լուսաբացին» } ուպերաներ

Մ. Ի. ԳԼԻՆԿԱ

Ծանոթացնել Գլինկայի լերաժառության հետ՝ նրա հատուկ ստեղծագործությունների միջոցով (հատվածներ նրա ուպերաներից, ոտմաններ, լերգեր):

Համառոտ կենսագրական տեղեկություններ կոմպոզիտորի մասին:

Գլինկայի լերաժառության ծանոթության միջոցով տեղեկություն տալ ուսաց լերաժառության սկզբնավորության զարգացման մասին, Հասկացողություն տալ ուպերայի, ուպերայության և արիայի մասին: Հասկացողություն տալ սիմֆոնիկ նրկեստորի լերաժառական գործիքների գլխավոր խմբերի մասին:

Նյութեր — «Ռուսլան և Լյուդմիլա» ուպերայից, Ռուսլանի արիան («Ո՛, դաշտ»), Լյուդմիլայի կավատինան (հատված), Փորլաֆի ռոնդոն («Մոտ և ժամը»), խմբերգ — «Փովուժ են դաշտում», «Գուսլարի լերգը», Չերնոմորի քայլերգը, արևելյան պարերը (արաբական, տաճկական, լեզգիական), խմբերգ — «Փառք» (ֆինալ), ուպերայության (գրամ-պլաստիկայի միջոցով), ոտմաններ՝ «Ուղեկից», «Առաքատական ոտման», «Վենետիկի գիշերը»:

«ՀԶՈՐ ԽՄԲԱ»

Բալակիրևյան խմբակի կազմը Առանձին լերգերի միջոցով ծանոթացնել նրա ներկայացուցիչների — Ռիմսկի-

Կորսակովի, Բորոգինի, Մուսորգսկու ստեղծագործությունների հիմնական գծերի հետ:

Համառոտ կենսագրական տեղեկություններ տվյալ կոմպոզիտորների մասին:

Տեղեկություններ յերգեցիկ խմբի և նրա հիմնական պարտիաների մասին (սոպրանո, ալտ, տենոր, բաս):

ՊԱՀԱՆՁՆԵՐ ՈՒՍՄԱՆ ՏԱՐՎԱ

ՎԵՐՋԸ

1. Յերգել նոտաներով վոչ բարդ յերգեր:

2. Անհատորեն յերգել 5 յերգ (առանց գործիքի ոժանդակությամբ), իսկ խմբով՝ տարվա ընթացքում անցած բոլոր յերգերը — մաքուր ինտոնացիայով, մանավանդ լադային շեղումներ ունեցող մասերում: Ռիթմի կատարումը լինի ճիշտ, առգանությունը մաքուր, դինամիկ՝ գունավորումների և յերգի մեղմ վերջավորության ժամանակ, շնչառությունը ծախսել կանոնավոր:

3. Լսողությանը կարողանալ վորոշել սեպտիման և ոկտավան, կարողանալ նրանց զրի առնել և կատարել կոլեկտիվորեն:

4. Դո մաժոր տոնայնություն մեջ, սեկստայի սահմանում, կարողանալ զրել, պարզ ռիթմիկ նկարներով, վոչ բարդ մելոդիկ փոքր թելադրություն: Որինակներ — «Գարնան շողով, անուշ տաղով»-ի (1-ին ֆրագր) և «Աշունը լեկավ»-ի (1-ին ֆրագր):

5. Վորոշել տարվա ընթացքում լսած, վոչ պակաս քան տասը հեղինակների ստեղծագործությունները և նրանց անունները:

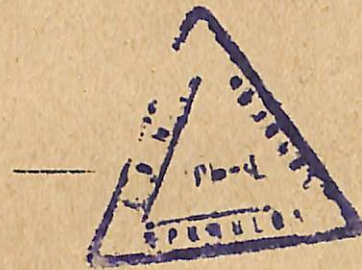
6. Գիտենալ Ռոմ. Մելիքյանի, Ազատ Մանուկյանի, Անտ. Մայիլյանի, Կարո Զաքարյանի, Հարո Ստեփանյանի, Արմ. Տիգրանյանի, Գլինկայի և ուրիշների կենսագրությունները:

7. Կարողանալ համառոտ պատմել «Ռուսլան և Լյուդմիլա», «Սադկո» և «Կնյազ Իգոր» ոպերաների բովանդակությունը:

8. Ուսուցչի նվագած կարճ հատվածների միջոցով ճանաչել ստեղծագործությունը:

9. Կարողանալ բացատրել, թե ի՞նչ և ոպերան, ու վերադարձնել և արիան:

10. Գիտենալ սիմֆոնիկ որկեստրի գործիքների, գլխավոր խմբերի անունները:

-50-

Պատ. խմբագիր՝ Ազ. Մանուկյան
Սրբագրիչ՝ Ս. Շահբազյան
Կոնսուլտ. սրբագրիչ՝ Հ. Ղառախանյան

Գրավիտի լիազոր՝ 4078. Պատվեր 686. Տիրաժ 10
Յերևան, Պետրատի I տպարան, Լենինի, №65

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0987277

22 NOV. 1938

545

11

28 696